
Sijaissoinnutus

Matti Ruippo, 2002

Sijaissoinnutuksella on tarkoitus antaa sävelmälle persoonallinen sävy. Sen avulla päästään saman soinnun loputtomasta toistamisesta, luodaan jännitteitä, saadaan aikaan vahvempi bassokulku ja mielenkiintoisempi vertikaali (soinnullinen) rakenne improvisointia varten sekä helpotetaan tai vaikeutetaan kappaleen soittamista. Soinnutuksen muokkaaminen on tehtävä siten, että kappaleen kokonaisuus ei kärsi, onkin syytä etukäteen päättää niistä keinoista, joilla muokkauksen aikoo tehdä. Soinnut voidaan valita esimerkiksi siten, että kappaleen alkuperäinen harmoniarakenne ei muutu ja uudet soinnut vain tehostavat ja värittävät kappaletta. Voidaan myös rakentaa harmonia aivan uudestaan. Kuitenkin: ”If it ain’t broke, don’t fix it”, eli vapaasti savoksi: ”elähän innostu liikoo”.

Luova mielikuvitus, jota avustetaan teoriasta opituilla keinoilla, johdattavat kunnolliseen tulokseen. Lopullisen tuomion antaa korva. Sijaissoinnutuksessa on: (1) huomioitava melodian eteneminen, (2) harmoniarytmiikka saatava tasapainoiseksi, (3) tärkeintä huomata kappaleen tyyliisuunta, sovituksen käyttötarkoitus sekä kulloinenkin asiayhteys – monasti yksinkertainen perussoinnutus tuo toivotuimman tuloksen (ei harkitsematon sijaissointujen käyttö), (4) muistettava, että rytmi on musiikin tärkein peruselementti, melodia toisena ja vasta sitten soinnut ja harmonia. Seuraavassa esitellään vaihtoehtoja sijaissoinnutusta varten.

I VÄLITÖNTÄ SUKUA OLEVAT SOINNUT

1. Diatoniset ja enharmoniset sijaissoinnut

Soinnut, joilla on useita yhteisiä säveliä voidaan korvata keskenään. Diatonisia sijaissointuja ovat I asteelle III ja VI; IV ja II aste voivat vuorotella samoin V ja VII.

C Em Am F Dm G B°

C: I III VI IV II V VII

Seuraavassa esimerkissä on melodia (*Heijastus*) soinnutettu kahdella tapaa: ylempänä on Otto Palmgrenin soinnutus ja alempana sävellajin perussoinnut. Analysoi esimerkki.

Diat. sijaiset
Perustehot

Dm	Gm	Cm ⁷	F ⁷
B ^b		E ^b	F ⁷

Harmoniarytminä kaksi sointua/tahti on käytännössä tihein. Harmoniarytmin muutokset on syytä tehdä vaihteittain, ei näin: tahdissa on yksi sointu, seuraavassa tahdissa neljä sointua. Tutustu kansanlauluun, jonka perussoinnutusta on maustettu diatonisilla sijaissoinnuilla ja harmoniarytmiä tihennetty vaihteittain.

Diat. sijaiss.
Perussoinnut

Cm	E ^b	A ^b	Fm	Dm ⁷⁻⁵	G ⁷	H ^{o7}	Cm
Cm			Fm		G ⁷		Cm

Vähennetty septimisointu voi vaihtua toiseksi dimi- tai puolidimisoinnuksi, jonka säveliä on samalla dimiakselilla. Vähennetty septimisointu enharmonisesti toisin luettuna on myös helppo tie sävellajivaihdoksiin. Vertaa seuraavia sointuja keskenään, mitä huomaat sointujen sävelistä?

C ^{o7}	D ^{#o7}	F ^{#o7}	A ^{o7}

Seuraavassa esimerkissä on tehty dimisoinnulle enharmoninen muunnos, mikä on vaikuttanut hieman muuhunkin soinnutukseen.

Dimisoinnun vaihto

G	F ^{o7}	F ^{#m}	D	Hm	Em	A ⁷	D
	G ^{#o7}						

Soinnun mukautus

2. Itsenäiset sijaissoinnut

Nämä soinnut toimivat suhteellisen riippumattomasti verrattuna muuhun musiikilliseen ympäristöön. Kannattaa kuitenkin tarkistaa, ennen kuin päättää korvata jonkun soinnun seuraavilla vaihtoehdoilla. Nimitys ”Itsenäiset sijaissoinnut” on hieman harhaanjohtava, sillä nämä soinnut ovat jonkin sävelen kautta välitöntä sukua alkuperäiselle soinnulle, eli ne rakentuvat samoin kuin diatoniset sijaissoinnut. Itsenäiset sijaissoinnut saapuvat paikalle jostain muusta sävellajista sen enempää selittelemättä.

1. I asteen tilalle bIImaj7 tai bVI maj7: Cmaj7 → Dbmaj7, Cmaj7 → Abmaj7

The first staff shows a melodic line in C major with chords Am, H7, and Fmaj7/Em. The second staff shows a melodic line in D major with chords D7, G, Em, C, D7, and Ebmaj7/G.

2. Mollin tilalle kvartti-ylös -dominanttiseiska: Dm → G7. Tämä toimii varsinkin, jos korvataan mollisubdominantti: C – F – Fm – C → C – F – Bb7 – C. Amerikkalaisessa kirjallisuudessa sointukorvauksen nimi *back door*. Tässä ajatellaan mollisubdominantti muunnosävellajin II asteeksi ja tehdään sille V aste.

The staff shows a melodic line in D major with chords G, C7/Gm, and D.

3. Mollin tilalla sellainen molliseiskasointu, jonka pohjasävel on sijaistettavan soinnun pohjasäveleltä alkavalta dimiakselilta. Esimerkiksi jos sijaistetaan Dm7: D^o7:n sävelet ovat d, f, as, h;

- Dm7 → Fm7
- Dm7 → Abm7
- Dm7 → Hm7

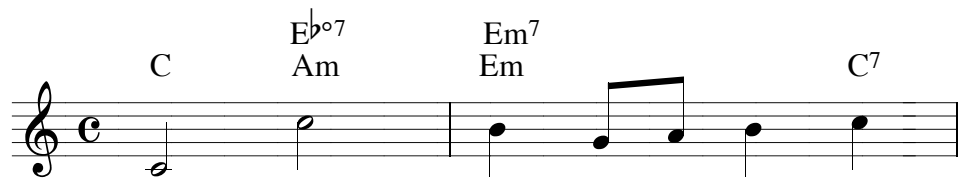
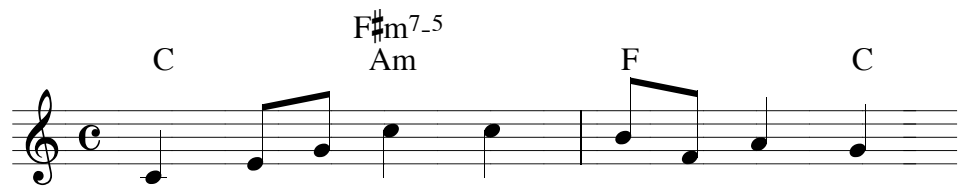

4. Kuten edellä, mutta sijaissointu on molliseiska-5 tai dimisointu:

Dm7 → Fm7-5 tai F°7

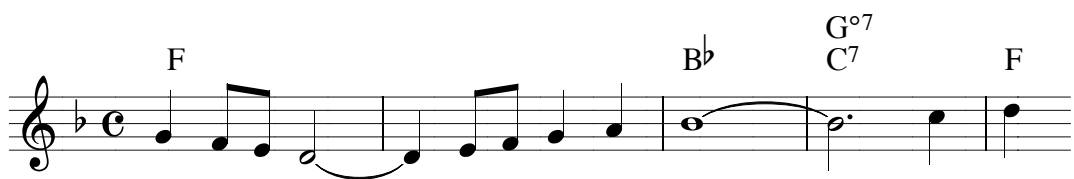
Dm7 → Abm7-5 tai Ab°7

Dm7 → Hm7-5 tai H°7.

Jälkimmäisessä esimerkissä on jännitettä tasoitettu nelisoinnulla (Em7)

5. Dominantin tilalle suuri terssi ylös dimisointu tai sen käännös: G7 → H°7, G7 → D°7, G7 → F°7, G7 → Ab°7

3. Yhteinen asteikon sävel

Kun melodiasävel toistuu, kunkin nuotin soinnuttaminen eri soinnuilla voi olla tehokas efekti. Ainoa sääntö on, että melodian sävel kuuluu soinnun säveliin tai lisäsäveliin, suositukseksi voisi mainita bassoäänien asteittasen liikkeen. Monesti loppu-tulos hivelee eniten sovittajan itsensä korvia.

The image shows two lines of musical notation in a common scale. The first line contains the notes D, E, F, G, A, B, C, D, with chord symbols Dm, C⁷sus⁴, B^bmaj⁷, A^b7, Gm⁹, E^bmaj⁷, and D^b7+11 above them. The second line contains the notes C, B, A, G, F, E, D, C, with chord symbols Cm⁷, B^b7sus⁴, A^bmaj⁷, G^b13, F7+5, and F⁷ above them. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is common time (C).